

KÖYHYYS HORJUTTA LASTEN ARKEA

- kirjallisuuskatsaus köyhyyden vaikutuksista lasten arkeen

Airi Liuska-Nylund

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto

Sosiaalityö

Kevät 2022

TIIVISTELMÄ

KÖYHYYS HORJUTTAA LASTEN ARKEA – kirjallisuuskatsaus köyhyyden vaikutuksista lasten arkeen

Airi Liuska-Nylund

Sosiaalityö

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto

Ohjaaja: Helky Häkli

Kevät 2022

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää köyhyyden vaikutusta lasten arkipäivään. Varsinaista lasten itsensä kertomaa ja kokemaa subjektiivista tutkimusta on Suomessa tehty vielä vähän mutta kiinnostus on heräämässä ja asia on tiedostettu. Ulkomailla mm. Englannissa ja Yhdysvalloissa tutkimusta on tehty huomattavasti enemmän.

Tässä tutkielmassa on käytetty jo olemassa olevaa tutkimustietoa siitä, miten köyhyys heikentää lasten hyvinvointia sekä aiheuttaa materian puutetta arjessa. Katsauksen pohjana oleva aineisto koostuu kuudesta tutkimuksesta, joiden pohjalta on luotu kuvaileva yleiskatsaus köyhyyden vaikutuksesta materian ja sosiaalisten suhteiden kautta.

Aineiston mukaan köyhyydellä on suuri vaikutus lasten arkipäivään ja erityisesti sosiaalisiin suhteisiin. Köyhyys edesauttaa kiusatuksi joutumista, ryhmästä poisjättämistä ja häpeän tunnetta. Erityisesti murrosiässä vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin ovat suuret koska silloin kaveripiiriin kuuluminen on erityisen tärkeää. Lasten ja nuorten harrastamisella on suuri vaikutus sosiaalisten taitojen ja itsetunnon kehittymiseen. Harrastusmahdollisuuksien puute vähentää ryhmäytymistä ja sosiaalista kanssakäymistä samanikäisiin. Materian puute, jopa erilaisen kännykän omistaminen, voi aiheuttaa syrjintää kaveriporukasta. Eri ikäkausina lapset kokevat köyhyyttä eri tavalla mutta kuitenkin tiedostavat köyhyyden perheessä. Köyhyyden kokemukset ovat yksilöllisiä mutta köyhyys aiheuttaa suuria säröjä lasten sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä sillä on vaikutusta psyykkiseen hyvinvointiin.

Asiasanat: köyhyys, huono-osaisuus, eriarvoisuus, lapsiperheet

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	3
2	KÖYHYYS KÄSITTEENÄ JA SEN VAIKUTUKSIA.....	4
	2.1 Suhteellinen ja absoluuttinen köyhyys, köyhyysriski.....	5
	2.2 Hyvinvointi, huono-osaisuus, eriarvoisuus.....	7
	2.3 Ylisukupolvisuus, periytyminen ja seuraamukset.....	7
3	TUTKIELMAN TAVOITE.....	8
	3.1 Käytetty kirjallisuus ja sen hankinta.....	9
4	KÖYHYHDEN VAIKUTUKSISTA LASTEN ARKEEN.....	10
	4.1 Taloudellinen eriarvoisuus.....	12
	4.2 Materia.....	12
	4.3 Sosiaaliset suhteet.....	14
	4.4 Yhteenvetoa köyhyyden vaikutuksista.....	16
5	TULOSTEN YHTEENVETOJA POHDINTAA.....	19

LÄHTEET

LIITE

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni selvittää köyhyyden vaikutuksia lapsiin juontaa juurensa jo aikaisemmista opinnoistani. Lisäksi minua kiinnostaa toiminta hyväntekeväisyystyössä, jossa autetaan nimenomaan köyhiä lapsia ja lapsiperheitä. Tuntuu hämmentävältä, että Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa on nykypäivänä lapsia, joiden elämään liittyy köyhyys. Tulee mieleen satu Pienestä Tulitikutyöstä. Pieni lapsi joutui myymään tulitikkuja ansaitakseen rahaa perheelleen. Näin huonosti eivät asiat ole mutta lapsiperheköyhyyttä on Suomessakin. Köyhyydestä johtuva eriarvoistuminen on tänä päivänä vakavasti otettava ongelma. Suomessa on hyvinvointia ja vaurautta mutta on myös huono-osaisuutta ja köyhyyttä. Mielenkiinnon kohteena tässä työssä on se, miten lapset kokevat köyhyyden, minkälaisia seurauksia siitä on heille ja millä osa-alueilla rahan ja varallisuuden puute tulee esille.

Suomessa nälkä ja köyhyys ovat aina olleet historiassa mukana. Nälänhätää koettiin niinkin myöhään kuin vuonna 1868 todetaan Isolan & Suomisen teoksessa ”Suomalainen köyhyys” (2016, 19). 1990-luvun laman myötä köyhien lapsiperheiden asema on noussut enemmän esille. Laman aikana lapsiperheiden palvelujen tasoa alennettiin, esimerkiksi päiväkotien henkilöstöä supistettiin ja ryhmäkokoja kasvatettiin. (Forssen & Roivainen & Ylinen & Heinonen 2011, 111.) Myös Törrönen (2012) toteaa lapsiperheiden aseman muuttuneen ja eriarvoistumisen alkaneen laman myötä, jolloin syntyi tuloeroja ja suhteellista köyhyyttä. Yhteiskunnan muutostila ja epävarmuus toimeentulosta näkyy lastenkin elämässä. (Törrönen 2012, 19-22.)

Muissa maissa on tutkittu lapsiköyhyyttä taloudellisesta näkökulmasta huomattavasti enemmän kuin Suomessa todetaan Haanpään & Roosin tutkimuksessa ”Nuoret Luopin Alla” jossa haastateltiin 5-, 7-, ja 9-luokkalaisia lapsia ja nuoria Varsinais-Suomesta ja Satakunnasta. (Haanpää & Roos 2014, 10). Taloudellinen taantuma koskettaa myös lapsiperheitä. Vanhemman työttömyydellä on suora vaikutus käytettävissä oleviin tuloihin sekä lasten ja nuorten arkeen ja vapaa-ajan toimintamahdollisuuksiin. Rahalla on suuri merkitys sekä taloudellisena rajoittimena että vaikutuksena sosiaalisiin suhteisiin. (Haanpää & Roos 2014, 8.) Lasten kokemaa köyhyyttä voidaan tutkia monilla mittareilla. Yksi mittareista on rahan puute ja toinen perheen materiaalsen tason indikaattori. Kolmas mittari on lasten ja nuorten kokemukset siitä miten aineelliset ja aineettomat hyödykkeet ovat heille tarpeellisia. (Haanpää & Roos 2014, 88.). Vaikka lapsiköyhyys on Suomessa eurooppalaisessa vertailussa vähäistä on pienituloisuus silti kasvussa, toteaa Jäntti (2010, 72-74.) Mielenkiinnon kohteena tässä työssä on juuri lasten kokema köyhyys perheessä.

Työ jakautuu kolmeen pääosaan. Alussa olen selvittänyt teoreettisia käsitteitä, aineiston kuvausta ja tutkimustuloksia. Lopussa on pohdintaosuus ja johtopäätökset tulosten pohjalta.

2 KÖYHYYS KÄSITTEENÄ JA SEN VAIKUTUKSIA

Tässä luvussa tarkastelen aihepiiriin liittyviä havaintoja. Lasten käsityksiä köyhyydestä on tutkittu huomattavasti vähemmän kuin aikuisten toteavat myös Hakovirta & Kallio (2014, 154). Köyhyydellä on moninaisia vaikutuksia lasten arkeen. Voi esiintyä aineellista puutetta ja lisäksi sillä on vaikutuksia sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Lapsiperheiden köyhyys myös heijastaa pitkälle lasten tulevaisuuteen. (Isola & Larivaara & Mikkonen 2007, 11, 15-16.)

Lapsiköyhyydellä tarkoitetaan köyhiin kotitalouksiinkuuluvien alle 18-vuotiaiden lasten osuutta kaikista samanikäisistä lapsista. Lasten taloudellista hyvinvointia mitataan vanhempien tulotasolla. (Jäntti 2010, 66.) *Pienituloiseksi* luetaan ne kotitaloudet, joiden käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Suomessa oli vuonna 2019 669000 pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvia henkilöitä. Pienituloisten osuus kotitalousväestöstä oli 12,3 prosenttia. Toimeentulotukea sai vuonna 2014 250000 kotitaloutta (tuolloin 7,2 % kaikista) ja köyhissä lapsiperheissä oli noin 100000 lasta (9 % kaikista). (Tilastokeskus tulonjakotilastot 2019 ja Isola & Suominen 2016, 40-42.)

1990-luvun laman myötä köyhien lapsiperheiden asema on noussut enemmän esille. Köyhissä lapsiperheissä asuvien lasten määrä moninkertaistui tuolloin. 2010-luvulla köyhyys on myös monitahoistunut ja Suomessa on todettu jakoa yläluokkaan, laajaan keskiluokkaan ja alimmaksi jäävään pieneen heikossa asemassa oleva ryhmään, jota voi sanoa suomalaisen köyhyyden ytimeksi. Köyhyydellä on vaikutuksia myös asuinalueisiin, joissa on tapahtunut eriytymistä huono-osaisten ja parempiosaisten alueisiin. (Isola & Suominen 2016, 20). Juho Saari (2011) toteaa eriarvoisuuden lisääntyneen ja sosiaalisen etäisyyden kasvaneen yhteiskunnallisten erojen kasvamisen myötä. Tämä on aiheuttanut ns. empatiakuilun, jossa suomalaiset eivät tunne toistensa elämää ja elintapoja. (Saari 2011, 63.). Tämän vaikutuksesta varakkaamman kansanosan voi olla vaikeuksia asettua köyhempien asemaan ja tietää niistä vaikeuksista mitä köyhemmillä on. Yhteenkuuluvuuden tunne samalla vähenee.

2.1 Suhteellinen ja absoluuttinen köyhyys, köyhyysriski

Köyhyys on moniulotteinen ilmiö, jolla on inhimilliset kasvot ja jokaisen numeron takana on ihminen, toteaa Juho Saari (2005, 3). Köyhyyttä mittaamaan on kehitetty erilaisia mittareita. Yksi on mm. elinolojen puutteen kautta todennettava mittari, jossa kartoitetaan joidenkin perushyödykkeiden puuttumista varattomuuden vuoksi. Toinen tapa on kysyä ihmisiltä itseltään heidän toimeentulovaikeuksistaan. Voidaan myös mitata taloudellisten resurssien riittämättömyyttä. Perheellä voi olla tuloja ja varallisuutta mutta myös paljon velkoja. Tiettyjen tulorajojen alapuolelle jäävät kotitaloudet luetaan köyhiksi, tuloköyhiksi, pienituloisiksi tai köyhyysriskissä oleviksi. Henkilö on köyhä, jos hänen käytettävissä olevat tulot ovat alle köyhyysrajan eli tuon 60 prosenttia mediaanitulosta. Materiaalin niukkuutta on helppo mitata mutta subjektiivinen kokemus, joka olisi juuri tärkeää tietoa lasten kohdalla on vaikeampaa ja jäänyt vähäiselle huomiolle. Tämä subjektiivisen kokemuksen huomioiminen olisi erityisen tärkeää koska köyhiksi luetuissa perheissä asuvien lasten osuus eli lapsiköyhyys on kasvanut nopeasti. (Moisio 639-640, 2006 ja Jäntti 2010, 66.) Köyhyys on siis kaiken kaikkiaan yhteiskunnallinen, sosiaalinen ja taloudellinen sekä yksilötasolla psyykkiseen sosiaaliseen ja jopa fyysiseen hyvinvointiin vaikuttava ongelma ja sen vaikutukset ovat moninaiset.

Köyhyys voidaan jakaa suhteelliseen ja absoluuttiseen köyhyyteen. *Absoluuttinen köyhyys* on jokapäiväistä taistelua ravinnosta, suojasta ja terveydestä. Yksilön taloudelliset resurssit eivät riitä edes perustarpeisiin kuten ruokaan ja asumiseen. (Isola & Suominen 2016, 25.) Absoluuttinen köyhyys uhkaa ihmisen hengissä pysymistä ja biologisia tarpeita. Absoluuttista köyhyyttä ei Suomessa ole koska toimeentulosta huolehtii viimesijainen toimeentulotuki. Suomessa köyhyys on suhteellista. *Suhteellinen köyhyys* tarkoittaa sitä, ettei henkilö pysty saavuttamaan tiettyä elintasoja johtuen esimerkiksi liian pienestä palkasta, suurista asumiskustannuksista tai velkaantumisesta. (Isola & Suominen 2016, 25-28 ja Kallio & Hakovirta 2020, 13-14.) On huomattava, että kotitalouden tulot eivät välttämättä kerro perheen käytettävissä olevista resursseista koska niitä vähentävät lapsiperheissä suuret asumiskulut, päivähoitomaksut ja velat (Kallio & Hakovirta 2020, 19).

Köyhyysriskillä kuvataan eri väestönryhmiin kuuluvien todennäköisyyttä joutua suhteellisen köyhyysrajan alapuolelle (Moisio 2006, 641). Myös lapset voidaan lukea köyhyysriskiin kuuluviksi. Köyhyysriski on eri ikäisillä lapsilla erilainen. Alle 3-vuotiailla se on noin 13-14,5 prosenttia. 12-17-vuotiailla köyhyysriski on suurin ja 6-11-vuotiailla köyhyysriski on pienempi eli noin 8 prosenttia. Nämä erot johtuvat siitä, että jo 15-vuotias rinnastetaan kulutustarpeiltaan aikuiseen. (Jäntti 2010, 68.)

Suomalaisten lasten tuloköyhyys ei ole eurooppalaisessa vertailussa vielä korkealla, mutta tässä on tapahtunut kuitenkin nopeaa muutosta ja tuloköyhien lasten osuus on kasvamassa, toteaa Jäntti (2010, 68).

Yleisintä köyhyys on yksinhuoltajien, yksinasuvien, työttömien, vajaatyöllisten ja nuorten aikuisten opiskelijoiden keskuudessa. Perhetyypeittäin suurimmassa köyhyysriskissä ovat yksinasuvat ja yksinhuoltajaperheet. Yksinhuoltajaperheissä lasten köyhyysriski on melkein kaksinkertainen keskimääräiseen köyhyysriskiin verrattuna (Vaarama ym. 2014, 107 ja Kallio & Hakovirta 2020, 17 ja Jäntti 2010, 69.) Myös Törrösen (2012) ja Vaarama ym. (2014) mukaan köyhyysriskissä on suurimmillaan ne perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia, lapsia on paljon tai vanhempi on yksinhuoltaja. Alle kolmivuotiaiden lasten perheissä köyhyysriski on suuri johtuen perhevapaista ja vanhempien/vanhemman poissaoloista ansiotyöstä. (Törrönen 2012, 24 ja Vaarama ym. (2014, 149-151.) Vanhempien työssäkäynti ja koulutus ovat ratkaisevassa asemassa köyhyyteen ajautumisessa samoin kuin perherakenne. Lapsiperheiden köyhyyden taustalla onkin usein vanhempien kouluttamattomuutta, pätkätöitä ja erityisesti yksinhuoltajuuden aiheuttamaa köyhyyttä, kun yksinhuoltajana on äiti. Köyhistä lapsiperheistä on jopa puolet sellaisia, joissa ansiotyössä käy vain yksi huoltaja. Töiden osa-aikaisuus ja määräaikaisuus ja vanhemman heikko koulutustaso voi olla myös köyhyyden taustalla. Siis erityisesti yksinhuoltajatalouksissa ja vähän koulutettujen työvoiman ulkopuolelle jäävien vanhempien lapsilla on suuri köyhyysriski. (Jäntti 2010, 69, 72-74 ja Karjalainen 2011,75.)

Sosiaalityön professori Marita Törrösen mukaan pienten lasten vanhempien pienituloisuus on kasvussa. Taloudellinen toimeentulo on keskeinen tekijä hyvinvoinnissa ja siinä koetut ongelmat kytkeytyvät muihin ongelmiin. Perheen oma kokemus tulojen riittävydestä menoihin nähden on tärkeä mittari myös. Toimeentulon kokemista riittävänä voidaan pitää hyvinvoinnin yleisenä mittarina. (Kaikkonen ym. 2012, 48.) Lapsiperheiden hyvinvointi ja lapsuuden olot ovat perusta tasa-arvon toteutumiselle ja lasten tulevaisuudelle. On myös huomattava, että hyvinvointi on käsitteenä moniulotteinen ja subjektiivinen. Ihmisiä ei tule köyhyyden perusteella luokitella ja yhtenäistää joksikin tietyksi ryhmäksi. (Törrönen 2012, 11.)

2.2 Hyvinvointi, huono-osaisuus, eriarvoisuus

Hyvinvointiin lasketaan kuuluvaksi tulot, varallisuus, terveys, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen ja tyytyväisyys elämään. Törrönen (2012) kuvaa hyvinvointia taloudellisena ja sosiaalisena vakautena, hyvänä asumisena, riittävänä toimeentulona, työelämäyhteytenä sekä hyvänä suhdeverkostona. Lapsiperheissä hyvinvointia lisää työllistyminen ja työstä saatu palkka, kodin sisäinen työnjako, hyvät sukupolvisuhteet sekä hyvä terveys. (Törrönen 2012, 17.) Hyvinvoinnin puutteita esiintyy erityisesti toimeentulotuen saajilla. Heillä on todettu vaikeuksia monilla eri elämänalueilla. Rahan ja varallisuuden puuttuminen vaikuttaa elämänlaatuun, terveyteen ja yleiseen toimintakykyyn. (Vaarama ym. 2014, 33.)

Huono-osaisuutta tutkineiden Mia Hakovirran ja Johanna Kallion sekä Marita Törrösen mukaan vähäisiä taloudellisia resursseja, köyhyyttä, ylivelkaantuneisuutta ja erilaisten ongelmien pitkittymistä. Henkilöiden taloudellisessa, sosiaalisessa ja terveydellisessä hyvinvoinnissa voi olla puutteita kuten myös toimintakyvyssä ja yleisessä elämänhallinnassa. Huono-osaisuus voi olla myös kulttuurista niukkuutta ja voi ilmetä epäluottamusta palvelujärjestelmään. On myös todettava, että ihmiset eivät ehkä pysty päättämään elämästään ja tulevaisuudestaan niin paljon kuin haluaisivat. Huono-osaisuus on siis hyvinvointivajetta ja rajoittunutta toimintakykyä. Tätä hyväosaisten voi olla vaikea ymmärtää ja siihen voi olla vaikea samaistua. (Kallio & Hakovirta 2020, 7-10 ja Törrönen 2012, 78.)

Eriarvoisuuden käsite liittyy ihmisten pärjäämiseen yhteiskunnassa. Eriarvoisuus ilmenee useilla eri ulottuvuuksilla ja se näkyy tuloeroissa, terveydessä, syrjäytymisessä, hyvinvoinnin ja elämään tyytyväisyyden kokemuksena, koulutuksessa ja tulevaisuudenuskossa. Eriarvoistumista voi aiheuttaa elämän kehityskulut tai yllättävät äkilliset tapahtumat. Eriarvoisuus vaikuttaa paitsi ihmisten hyvinvointiin, talouteen niin myös koko yhteiskuntarauhaan. (Kestävän kehityksen tila, raportti, 2022.)

2.3 Ylisukupolvisuus, periytyminen ja seuraamukset

Yksikään lapsi ei ole valinnut vanhempiaan, joten lapset ovat pienituloisia ilman omaa syytään. Kallio & Hakovirta (2020) kirjoittavat teoksessaan mahdollisuuksien tasa-arvosta, jolla tarkoitetaan

sitä ideaalia, jolloin lapsen asema määräytyisi aikuisuudessa lapsen omien kykyjen ja motivaation mukaan. Tällöin perhetaustasta riippumatta kaikilla olisi mahdollisuus taloudelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. (Kallio & Hakovirta 2020, 178-180.) On valitettavan totta, että matala koulutustaso, toimeentulon asiakkuus ja työttömyys on asioita, jotka voivat siirtyä sukupolvelta toiselle toteavat Isola & Suominen (2016, 35-38) sekä Kallio & Hakovirta (2020, 178-181). Vanhempien koulutustaso on tärkeä sosiaalisen aseman kuvaaja. Se vaikuttaa toimeentuloon ja asemaan työmarkkinoilla. Koulutettujen vanhempien lapset usein opiskelevat pitemmälle, jolloin hyvinvointia tukevia asioita siirtyy sukupolvelta toiselle. (Kallio & Hakovirta 2020, 204-205.) Tulot sekä sosioekonominen aseman yhteiskunnassa voi korreloitua yli sukupolvien, jolloin kielteisenä seurauksena lapsiköyhyyden kasvusta on aikuisiän pienituloisuuden lisääntyminen. (Jäntti 2010, 72-74.)

Köyhyydellä ja toimeentulon niukkuudella on vaikutuksia myös vanhemmuuteen. Se heikentää vanhempien jaksamista, aiheuttaa runsaasti stressiä sekä heikentää vuorovaikutusta vanhempien ja lasten välillä. Talousvaikeuksissa oleva vanhempi joutuu keskittymään tilanteista selviämiseen. Rahojen riittämättömyys vaikuttaa sekä aikuisten että lasten hyvinvointiin saattaen kiristää perheen sisäisiä välejä. Vielä on kuitenkin vähän tietoa lapsiköyhyyden kustannuksista lasten hyvinvoinnille, toteaa Jäntti (2010). Useiden tutkimusten mukaan lasten hyvinvointi kulkee käsikädessä vanhempien hyvinvoinnin kanssa. (Jäntti 2010, 72-74, Kallio & Hakovirta 2020, 96,119-130 ja Forssen ym. 2011, 122.)

3 TUTKIELMAN TAVOITE

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella sitä, millaisena köyhyys näyttäytyy lasten arjessa. Tällöin tutkimuskysymyksinä ovat *minkälaisia seurauksia köyhyydellä on ja millä osa-alueilla köyhyys näkyy lasten arjessa*. Aihetta tarkastelen sosiaalisessa viitekehyksessä. Nuoren identiteetti on riippuvainen ryhmästä ja nuoret hakeutuvat ryhmään sosiaalisen maineen perusteella. Ystävät ovat tärkeä samaistumisen kohde. Salmivalli (2005) toteaa ryhmään kuulumisella ja samankaltaisuudella olevan tärkeä merkitys nuorelle. Sosiaalisten taitojen perusta luodaan jo lapsuudessa ja kaveripiiri muodostaa tärkeän osan nuoren kasvuympäristöä. Nuori haluaa viettää aikaa kavereiden kanssa ja saada heiltä hyväksyntää. Ryhmän jäsenet valikoituvat samankaltaiseen seuraan. Sosiaaliset taidot luodaan jo lapsuudessa ja tämän vuoksi on tärkeää saada kokemuksia myönteisistä kaverisuhteista.

(Salmivalli 2005, 21, 138-140.) Havaintoni mukaan nykypäivänä materiaalilla suuri merkitys lasten välisessä kanssakäymisessä ja ryhmäytymisessä. Helposti merkkivaatteiden, kännyköiden ja tietokoneiden perusteella lapsi tai nuori joko otetaan ryhmään mukaan tai jätetään ulkopuolelle niin raadolliselta kuin se kuulostaakin.

Onneksi myös poliittiset päättäjät ovat havahtuneet asiaan ja myös tiedotusvälineissä on käsitelty köyhyyttä monesta näkökulmasta. Lapsiperheiden aikuisten ja lasten kokemusperäistä tietoa köyhyydestä onkin syytä tuoda esille. Ongelmiin on syytä puuttua varhaisessa vaiheessa ennenkuin lapselle muokkautuu käsitys omasta persoonasta ulkoisten seikkojen kuten materian (kännykkä, merkkivaatteet ym.) perusteella. Myös lehtien yleisöosastoilla on ollut paljon kirjoituksia siitä, miten koronavuodet ovat vielä lisänneet vanhempien ja erityisesti lasten kärsimyksiä. Sosiaaliset suhteet koulussa ja harrastuksissa ovat vähentyneet. Erityisesti tästä ovat kärsineet köyhien perheiden lapset.

3.1 Käytetty tutkimuskirjallisuus ja sen hankinta

Tämä tutkielma pohjautuu jo olemassa olevaan kirjallisuuteen ja on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Aloitin työni tutustumalla yleisesti köyhyyttä ja lapsiköyhyyttä käsittelevään kirjallisuuteen. Työssäni on käyttänyt Hirsjärven & Remeksen & Sajavaaran (2018) Tutki ja kirjoita teoksessa olevaa tutkimuspiraalia: aiheen valinta, kirjallisuuteen perehtyminen, aineiston analyysia ja kirjoittamista. Heidän mukaansa tutkimus on monivaiheinen ketju, jossa on erilaisia ratkaisuja vaativia ongelmia. (Hirsjärvi ym. 2018, 14-15.) He myös ohjeistavat pitämään yksinkertaisuutta tavoitteena, esittämään asiat selvästi, ja käyttämään sanoja niin että lukijoiden on helppo ymmärtää niiden merkitys. (Hirsjärvi ym. 2018, 23.) Olen pyrkinyt löytämään kirjallisuutta ja tutkimuksia liittyen sosiaalityön viitekehykseen poissulkien kehityspsykologian, hoidon ja huolenpidon sekä kasvatustieteen teoksia. Materiaalia on saatavilla noistakin näkökulmista. Samoin ole poissulkenut pro gradu -tutkielmat ja opinnäytetyöt, joita onkin tehty lapsiköyhyyden näkökulmasta viime aikoina kohtalaisen paljon. Olen etsinyt tietoa hakusanoilla lapsiperheköyhyys, eriarvoisuus, huono-osaisuus Google -haulla, Oulun yliopiston tietokannasta Oula-Finna, Lapin yliopiston LUC:Finna tietokannasta sekä maakunnallisesta OUTI-kirjaston verkkokannasta. Olen tutustunut myös aikaisemmin tehtyjen tutkimusten lähdeluetteloihin. Niistäkin olen löytänyt viitteitä materiaalista. Yleisesti köyhyyteen liittyvää materiaalia on runsaasti saatavilla eri kannoilta tarkasteltuna. Ne olen kuitenkin jättänyt pois, jos sanaa lapsiperheköyhyys ei ole mainittu. Samoin olen jättänyt pois

ulkomaisia tutkimuksia (esim. Ateen) koska olen pyrkinyt selventämään suomalaisten lasten kokemusta, joskin mukana on yksi pohjoismaalainen tutkimus Norjasta ja Ruotsista, jonka otin mukaan samankaltaisuuden vuoksi.

Kirjallisuuteen perehdyttyäni löysin eri teemoja ja jaottelin löytämäni asiat niiden mukaan. Mielestäni merkityksellisiä asioita lasten ja nuorten kohdalla ovat materian merkitys ja sosiaaliset suhteet. Materiaan olen jaotellut kuuluvaksi vaatteet, laitteet (kännykkä, tietokone), ruoka ja elinolot. Sosiaaliin suhteisiin olen jaotellut ulkoisen olemuksen merkityksen ja harrastukset. Lyhyesti olen sivunnut myös vaikutuksia koulunkäyntiin ja vanhemmuuteen. Mielestäni näistä saisi helposti oman tutkimuskohteen niiden laajuuden vuoksi. Työssäni olen pyrkinyt käyttämään uusinta materiaalia.

Aineisto koostuu 6 tutkimuksesta. On todettava, että aineiston keruussa oli hankaluuksia sillä erityisesti suomalaisia tutkimuksia lapsiköyhyyteen ja lasten subjektiivisiin kokemuksiin liittyen on olemassa vielä vähän. Muualla maailmassa asiaa on tutkittu huomattavasti enemmän. Ulkomaisten lasten elinoloista köyhyyteen liittyen saisi jo oman tutkimuksen, joten en ole keskittynyt niihin. Tutkimusaineisto on työn lopussa liitteenä.

4 KÖYHYEDEN VAIKUTUKSISTA LASTEN ARKEEN

Tässä kappaleessa selvitän niitä keskeisiä kohtia, joita nousi esiin tutustumastani materiaalista. Tehdyistä tutkimuksista käy ilmi se tärkeä havainto, että lapsia koskevissa tutkimuksissa ja haastatteluissa on oleellista huomioida kohderyhmän käsityskyky ja hahmottaminen kulloinkin kyseessä olevasta aiheesta. Eri-ikäiset lapset kokevat köyhyyden vaikutukset eri tavoin, murrosikäiselle merkitys on erilainen kuin leikki-ikäiselle. Seuraavissa kappaleissa esittelen lyhyesti käyttämäni kuutta tutkimusta.

Lasten näkökulmaa on tuotu köyhyystutkimukseen vasta viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Myös hyvinvointipolitiikasta käytyyn keskusteluun lapsiköyhyys on noussut viimeisten 10-15 vuoden aikana. Miten köyhyys ja puute ilmenevät lasten arjessa ja mitä ne merkitsevät lasten näkökulmasta on Hakovirta & Rantalaihon (2012) tutkimuksessa keskeisessä osassa. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 13-14, 26.)

Anne Harju & Anne Brita Thorod (2011) ovat tutkineet ruotsalaisten ja norjalaisten lasten köyhyyttä skandinaavisen hyvinvoinnin kontekstissa lasten näkökulmasta. Huolimatta pohjoismaisista hyvinvointivaltioista, jossa köyhyys on matalalla tasolla, myös Norjassa ja Ruotsissa on lapsia, jotka elävät köyhyydessä. Ruoka, kotiolot, vaatteet ja koulunkäynti on huolena jokapäiväisessä elämässä. Tutkijoiden mukaansa lasten ääntä on kuultu tutkimuksissa yleensä vähän. Taloudellisissa vaikeuksissa olevissa perheissä lapsilta saattaa puuttua välttämättömyystarvikkeita esimerkiksi ruokaa ja vaatteita. Pahimmassa tapauksessa nuoret jopa keskeyttävät koulunkäynnin mennäkseen töihin ja auttaakseen perhettään. Tutkimuksessa tulee ilmi, että lapset myös ottavat itselleen vastuuta perheen heikosta taloudellisesta tilanteesta, vaikka se ei todellakaan heille kuuluisi. (Harju & Thorod 2011, 2-3.)

Haanpää & Roosin (2014) ”Nuoret Luupin Alla” -tutkimus tutkii suomalaisten lasten ja nuorten elinoloja ja mielipiteitä heidän omaan elämäänsä liittyen. Vuoden 2014 Luuppi -kyselyn eritysteemanä oli kulutus ja taloudellinen eriarvoisuus. Tutkimuksessa selvitetään, miten kuluttajuudella tavoitellaan sosiaalista arvostusta ja hyväksyntää. Luuppi-kyselyssä selvitettiin rahan vaikutusta lasten ja nuorten tekemiseen ja kavereiden tapaamiseen. (Haanpää & Roos 2014, 4-9.)

Myös Hakovirta & Rantalaihon (2011) artikkelissa pohditaan taloudellisen eriarvoisuuden ja tuloerojen vaikutusta lapsiin. He toteavat, että lapsilähtöistä tutkimusta on vielä vähän. Miten eriarvoisuus näkyy lasten arjessa kokemuksina sekä kulutuksen kautta muodostunut eriarvoisuus sosiaalisissa suhteissa on mielenkiinnon kohteena. Näillä on suuri merkitys sosiaalisten vertaissuhteiden muodostumisessa. Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa on tehty paljon tutkimuksia köyhien lasten arjesta. Samoin Norjassa ja Ruotsissa on tehty tutkimuksia (mm. Harju & Thorod 2011). Suomessa lapsilähtöistä tutkimusta köyhyydestä lasten kokemana on tehty hyvin vähän, toteavat Hakovirta & Rantalaiho (2011, 1, 4-5) artikkelissaan.

Hakovirta & Kallio (2014) selvittivät miten 11-15 vuotiaat lapset jäsentävät köyhyyttä ja mistä he ajattelevat sen johtuvan. Heidän mukaansa jo pienillä lapsilla on käsitys ja mielikuva siitä minkälaisia ovat köyhät ja rikkaat ihmiset ja heidän välisensä erot. (Hakovirta & Kallio 2014, 152-154.)

Lemetyisen (2014) tekemä laadulliseen aineistoon perustuva tutkimus keskittyy 13-18 -vuotiaiden lasten kokemuksiin omasta ja toisten köyhyydestä. Aineisto kerätty laadullisena aineistona keväällä 2011. Kysymyksillä haluttiin vastauksia siihen, onko köyhyys vaikuttanut mahdollisuuteen harrastaa,

minkälaisia kokemuksia köyhyyteen liittyen on ollut sekä onko köyhyys ollut lyhytaikaista. Tuloksena on 169 vastausta kuuden eri kunnan alueen lapsilta ja nuorilta. Aineisto keskittyy selvittämään köyhyyden syitä, seurauksia ja selviytymiskeinoja.

4.1 Taloudellinen eriarvoisuus

Taloudellinen eriarvoisuus on käsitteenä kontekstisidonnainen ja sopimuksenvarainen. Hakovirran ja Rantalaihon (2012) tutkimuksessa eriarvoisuuden käsitteellä viitataan yksilöiden ja ryhmien välisiin taloudellisiin ja materiaalsiin eroihin, joilla on merkitystä lasten näkökulmasta. Lasten arjessa tämä tarkoittaa tilannetta joissa toisilla lapsilla on käytössään enemmän taloudellisia tai materiaalisia resursseja kuin toisilla. Taloudellinen eriarvoisuus on läsnä lasten arjessa monin tavoin sekä konkreettisesti materiaalisina eroina että myös subjektiivisissa kokemuksissa ja he havaitsevat sitä erilaisten tunnusmerkkien perusteella. Kulutusmahdollisuudet ovat niitä, jotka tuovat näkyvästi esille lasten välillä olevia eroja ja ne voivat jopa määrittää lapsen sosiaalisen aseman kaveripiirissä tai sitten rajoittaa sosiaalisia toimintamahdollisuuksia. Hyvät taloudelliset resurssit omaavalla lapsella on helpompi saada kavereita, koska hän on materiaalien resurssiensa takia kiinnostava. Taloudellinen samanarvoisuus ja samanlaiset resurssit helpottavat ystävyuden luomista. Erilaisuus puolestaan erottaa tai loitontaa ryhmästä. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 13-14, 114-115.)

Haanpään & Roosin (2014) tutkimuksessa todettiin, että nuoret eivät koe rahan rajoittavan tekemisiään eivätkä he nostaneet varakkuutta tärkeimpien tulevaisuuden asioiden joukkoon. Varakkuus kuitenkin luo sosiaalista arvostusta, valtaa ja vaikuttaa itsetuntoon kohottavasti. Kulutukseen käytettävissä olevat varat tuovat eriarvoisuutta lasten välille todetaan sekä Hakovirran & Rantalaihon (2011) että Luupin tutkimuksessa. Taloudellinen eriarvoisuus on siis läsnä lasten arjessa monella tavalla sekä konkreettisesti että tunnetasolla. Se nousee esille etenkin sosiaalisten vertaissuhteiden muodostumisessa ja on moniulotteista. (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 11. & Haanpää & Roos 2014, 97.)

4.2 Materia

Lasten Oikeuksien Julistuksen 27. artiklassa viitataan ruokaan, vaatetukseen ja asumiseen, jotka ovat

tärkeitä riittävän elintason mittareita. Näin toteavat Harju & Thorod tutkimuksessaan (2011,). Suomessa lasten köyhyys on suhteellista, jolloin lasten perustarpeet kuten ruoka ja asuminen ovat yleensä tyydytettynä. Materian puolella (esim. kännykkäpuhelin tai muu vastaava) heidän omistamansa asiat eivät ehkä vastaa lasten keskuudessa yleensä vallitsevaa normistoa toteaa Hakovirta & Kallio. (2014, 159.) Lapset vertaavat itseään toisiin samanikäisiin erityisesti kuluttamisessa, osallistumismahdollisuuksissa ja harrastamisessa. Näiden vaje luo helposti eriarvoisuuden kokemuksen mikä taas aiheuttaa pyrkimyksen salata tai peitellä köyhyyttä. (Lemetyinen 108, 2014.)

Hakovirran & Rantalaihon (2012) tutkimuksessa lapset tuottivat samankaltaisia listoja tärkeiksi kokemistaan tavaroista. Välttämättöminä pitämät asiat liittyivät voimakkaasti lasten arkeen. Näitä olivat puhelin, polkupyörä, taskurahaa, oma huone ja perheen omistama auto. Lisäksi merkkivaatteet, tietokone ja lomamatkat koettiin tärkeiksi. Tutkimuksen perusteella erityisesti puhelin on välttämätön. Puhelimeen voi liittyä statusarvoa, jota halutaan esitellä. Jopa tietyn merkkisen puhelimen omistaminen jakaa lapsia ryhmiin. Myös tietokone on yksi tärkeimmistä välineistä samoin taskuraha, jolla koettiin myös oleva laajempaa sosiaalista merkitystä. Lapset tuntuvat oletavan, että kaikilla on rahaa käytössään, vaikka todellisuudessa näin ei ole. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 45, 48-50.)

Vaatteiden, erityisesti merkkivaatteiden merkitys nousi esille myös Lemetyisen (2014) tutkimuksessa. Vaatteet saattavat olla huonoja ja jopa likaisia. Merkkivaatteiden puuttuminen on köyhillä lapsilla yleistä. Vaatteita ei saa, vaatteita ei ole paljon tai niitä ostetaan vain silloin kun oli todellinen tarve. Vaatteet paljastavat sen kuka on köyhä ja niiden takia saatetaan jopa joutua kiusatuksi. Ne vaikuttavat suoraan omaan asemaan ryhmässä ja tämä harmitti joitakin lapsia enemmän kuin ruuan puute. *”Hän ei voi pukeutua niin kuin rikkaat merkkivaatteisiin.”* (tyttö 14 v) (Lemetyinen 2014, 107.) Merkkivaatteet tai niiden puuttuminen jakaa lapsia erilaisiin ryhmiin ja niissä näkyy myös lasten välisiä taloudellisia eroja, todetaan myös Hakovirran & Rantalaihon (2012) tutkimuksessa. Juuri pukeutumisen ja tavaroiden kautta lapset havaitsivat sosiaalisessa ympäristössä olevaa eriarvoisuutta. On kokemus, että rikkailla lapsilla on merkkivaatteita. Köyhempien lasten vaatteet ovat heikompilaatuisia ja saattavat olla rikkinäisiäkin. Poikkeava pukeutuminen lisää kiusatuksi tulemisen riskiä. *”Tytöt nyt kiusaa joskus vaatteiden takii, mut ei niil sellattii oo välii”*. (Hakovirta & Rantalaiho 87-88.) Myös Harjun & Thorodin (2011) tutkimuksessa vaatteilla on suuri symbolinen merkitys sosiaaliseen asemaan. Merkkivaatteet ja kengät on suuri osa lasten identiteettiä. Joillekin uusien vaatteiden hankinta voi kuitenkin olla vaikeaa. Eräs poika kertoo: *”We don `t have that much money,*

sometimes you don't get clothes. I for example don't have many clothes, because i grow out of everything so fast.". (swedish boy 16) (Harju & Thorod 2011, 9.)

Tutkimuksessa lapset tuovat ilmi myös ruuan puutteita. Varsinaisesti he eivät näe nälkää mutta esimerkiksi loppukuusta jääkaappi voi olla tyhjä. Norjassa lapset tuovat omat eväät kouluun, joka voi myös olla ongelmallista köyhemmissä perheissä. Ruotsissa on ilmainen kouluruokailu kuten Suomessakin. Erityisesti koulun järjestämällä retkillä eväiden tuonti voi olla ongelmallista. Tutkimuksessa mm. kysyttiin, tuotko kouluun hedelmiä: *"Sometimes when we don't have fruit at home I don't everyone else does. Every one brings apples or pears"*. (swedish girl 7) (Harju & Thorod 2011, 9.) Lapset myöskin kantavat huolta ruuasta ja he käyttävät taskurahojaan sen hankintaan ja muihin perustarpeisiin (Harju & Thorod 2011, 9). Myös Lemetyisen (2014) tutkimuksen mukaan jopa ruuasta joudutaan tinkimään. Ruokailuvälit voivat olla pitkiä. Jotkut lapset käyvät naapurissa syömässä, jotkut hakevat ruokaa seurakunnasta tai leipäjonoista. Herkuista ja hyvästä ruuasta saattaa vaan haaveilla. *"Joudumme melkein joka kuu miettimään mitä syömmme loppukuusta"*. (Tyttö 16 v) (Lemetyinen 2014, 106-108.)

Köyhyys vaikuttaa myös perheen ja lasten yleisiin elinoloihin eli asumiseen; mahdollisuuteen valita asuinpaikka, elinympäristö ja asumistaso. Köyhyyden vaikutus asumiseen tulee esille asunnon koossa, sisustuksessa ja asuinympäristössä. Asunto saattaa olla askeettinen, vanhanaikainen, huonokuntoinen ja liian pieni. Lisäksi huonekalut voivat olla huonokuntoisia ja jopa oma sänky voi puuttua. Lasten kuvauksissa kotona näkyy niukkuus, jonka johdosta ystäviä ei haluta viedä kotiin, jota hävetään. *"Kaverini asuu ahtaassa asunnossa kerrostalossa huonomaineisella alueella. Kotona tapetit ovat rikki ja vanhempi nukkuu olohuoneessa patjalla"*. (Tyttö 16 v) (Lemetyinen 2014, 107, 106-108.) Myös Harjun ja Thorodin (2011) tutkimuksessa tulee ilmi asumisen ja kotiolojen tärkeä merkitys lasten ja nuorten arkeen (Harju & Thorod 2011, 10).

4.3 Sosiaaliset suhteet

Haanpää & Roosin (2014) tutkimuksen mukaan tärkeimpiä tarpeita ovat sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tarpeet ennen materiaa (Haanpää & Roos 2014, 88-89). Materiaaliset puutteet liitetään köyhyyteen mutta siihen liitetään myös henkilön ulkoinen olemus, joka taas vaikuttaa valitettavasti sosiaalisten suhteiden muodostumiseen. Hakovirran & Rantalaihon (2012, 61) tutkimuksen mukaan

lapsen olemuksen ja luonteen perusteella, kuten iloisuuden ja avoimuuden, apeuden ja surumielisyyden perusteella voidaan havaita taloudellisia eroja. Köyhiä ja pienituloisia kuvataan usein negatiivisilla termeillä. Köyhä lapsi kuvataan araksi, hiljaiseksi, vetäytyväksi, laiskaksi ja epäsosiaaliseksi. Varakkaampaa lasta kuvataan tavalliseksi ja normaaliksi ja heitä kuvataan myös sanoilla mukava, onnellinen ja ystävällinen. *”Näyttäisi olevan normi kohdillaan”*. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 61.) Toisaalta Lemetyinen (2014) tuo esille luonteenpiirteitä sekä arkuuden, ujouden ja nöyryyden mutta myös ahkeruuden, säästäväisyyden, ystävällisyyden ja avuliaisuuden. Näitä pidetään voimavaroina, joilla on mahdollisuus päästä pois köyhyyden kehältä. *”Vaikka häntä kiusattiin, hänellä oli ystäviä ja hän oli iloinen ja pirteä ja erittäin mukava ihminen”*. (Tyttö 15 v). *Köyhät on ihan normaaleja nuoria, mutta heillä ei vaan ole yhtä paljon rahaa”*. (Poika 16 v). Yleensä köyhyys koetaan pahana asiana, jota ei toivota kenellekään. Kavereiden köyhyys saattaa harmittaa ja sääliittää. *”...miten pahalta tuntuu nähdä oma ystävä kodittomien ja juoppojen seassa hakemassa ruokaa perheelle”*. (Tyttö 17 v) (Lemetyinen 2014, 110.)

Sosiaalisten suhteiden ylläpitoon liittyy mahdollisuus kutsua kavereita kotiin. *”Ei hirveesti mahdu kaverei minnekkään sisälle ainakaan”*. Oma huone onkin tärkeä kaverisuhteiden luomisessa. On tärkeää voida kutsua kavereita kylään omaan rauhaan. Samoin osallistuminen luokkaretkille ja mahdollisuus harrastaa luo yhteenkuuluvuuden tunteen samanikäisiin. Mikäli tätä mahdollisuutta ei ole se voi sulkea pois ryhmästä ja kaveripiiristä. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 52-54, 62, 114-115.)

Lapset kokevat harrastamisen tärkeänä ja sen pitäisi kuulua jokaisen lapsen elämään. Harrastamattomuutta pitää selitellä ja perustella ja näissäkin on havaittavissa jonkinlainen hierarkia. (Hakovirta & Rantalaiho 2021, 55-56.) Haanpää & Roosin (2014) tutkimuksessa havaitaan perheen toimeentulolla olevan yhteyksiä harrastamiseen. Toimeentulon vaikeaksi kokeneilla lapsilla osa ei harrastanut urheilua tai liikuntaa lainkaan. Myös kulttuuripalvelujen käyttö elokuvat ynnä muut harrasteet olivat selvästi vähempiä lapsilla, joilla oli taloudellisesti niukempaa. (Haanpää & Roos 2014, 92.) Myös Lemetyisen (2014) mukaan maksulliseen harrastamiseen ei ole juurikaan mahdollisuutta. Köyhän lapsen mahdollisuudet osallistumiseen on monilla sektoreilla huonommat kuin varakkaammilla. Lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluu olennaisesti ajan viettäminen toisten samanikäisten kanssa. Tällöin rahaa tarvitaan mm. elokuvissa käymiseen, shoppailuun ja ulkona syömiseen. *”Joskus joku voi tarjota esim. jäätelöä mutta sitä kuitenkin pidetään häpeällisenä kokemuksen”*. (Lemetyinen 2014, 109.) Perheen taloudelliset resurssit määrittävät vapaa-ajanviettotapoja ja osallistumista. Jos puuttuu resursseja lapset ja nuoret viettävät aikaansa vain tv:tä

katsellen toteaa Hakovirta & Rantalaiho (2021, 55-56.)

Köyhyyteen yhdistetään usein myös koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Näin varsinkin, jos kotoa ei saada tukea koulutyöhön. *”Täl köyhäl nyt se varmaa on semmost, jos perheessä on varsinki jotai, tosi vähätuloinen tai jotai alkoholismii, ni ei se kauheen helppoo oo. Semmost kituuttamista varmaa”*. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 66-67.) Vastaavasti odotetaan että varakkaan perheen lapsi selviytyy koulutyöstä muita paremmin. Tutkimuksen mukaan paremmassa sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa olevat pystyvät siirtämään lapsilleen varallisuuden lisäksi myös sosiaalista pääomaa, joka auttaa selviytymään paremmin koulutyössä. ((Hakovirta & Rantalaiho 2012, 67.) Koulussa lapset viettävät suuren osan ajastaan ja perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa suuresti koulunkäyntiin. Köyhien perheiden lapsilla on suuri vaara siihen, että he jättävät koulut kesken. Lisäksi on olemassa vaara, että he eivät voi käyttää täyttä osaamistaan olosuhteiden ja kantamansa huolen vuoksi. (Harju & Thorod 2011.)

Köyhyydellä on vaikutusta myös vanhemmuuteen. Lasten kuvaamana köyhyys näkyi vanhemmilla säästämisen suunnitteluna, ostamisen rajoittamisena sekä hermostuneena ja kärsimättömänä käytöksenä. Vanhemmat voivat olla myös surullisia tai itkuisia Lapset voivat joutua myös vanhempien kiukun kohteeksi, vaikka heillä on omiakin huolia. Nämä kaikki yhdessä voivat aiheuttaa lapsille ja nuorille lisää huolta sekä masennusta ja turhautumista. Lapset jopa voivat lainata säästämiään rahoja vanhemmilleen perhettä auttaakseen. *Perheeni ei ole kovin varakas ja sen takia joudun lainaamaan omia säästämiäni rahoja vanhemmille”*. (Tyttö 16 v) (Lemetyinen 2014, 108.)

Tilanne on monen lapsen ja nuoren kohdalla huono. Lasten Oikeuksien Sopimus Artikla 27. todetaan, että vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten resurssiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömimmät elinolosuhteet. (YK:n Lasten Oikeuksien Sopimus 27. Artikla.). Tämä ei nyt joidenkin lasten kohdalla edes Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa toteudu.

4.4 Yhteenvedoa köyhyyden vaikutuksista

Tutkimusten mukaan Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa köyhien lasten kokemukset ovat suhteellisen samankaltaisia. Yhdysvaltojen tilanne on erilainen johtuen suuremmista eroista elintasossa. Siellä

koulut ovat jakautuneet hyväosaisten ja heikompiosaiten kouluihin. Eräässä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa lapsi ei tunnistanut köyhyyttä koska ei ole koskaan nähnyt köyhää lasta! Suomessa lapsen kokemukset köyhyydestä ovat jääneet köyhyystutkimuksissa huomiotta ja hyödyntämättä toteavat Hakovirta & Kallio (2014, 159).

Suomessa ovat asiat hyvin verrattuna moniin muihin maihin mutta se ei poista kuitenkaan sitä asiaa, että monet lapset kärsivät köyhyydestä. Harju & Thorodin (2011) tutkimuksessa havaittiin välttämättömyystarvikkeiden puutetta taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevien perheiden lapsilta. Lasten kokemukset liittyvät sekä yksilöön, lähiyhteisöön että koko yhteiskuntaan. Puutteelliset elinolot, eriarvoisuus, kuluttamisen ja osallistumisen mahdollisuudet ovat heikompia köyhemmillä lapsilla. Nämä asiat nousevat esille lasten ja nuorten ajatuksissa. Suomessa lapsiperheiden köyhyys on suuri syrjäytymisen riskitekijä lasten kohdalla, toteaa Lemetyinen (2014, 111).

Lasten kokema köyhyys muokkaa lasten ajattelutapaa ja toimintaa. Lapset ja erityisesti nuoret liittyvät köyhään henkilöön luonteenpiirteitä kuten nöyryys ja huomaamattomuus. He myös tyytyvät vähempään osaksi koska on pakko. Köyhät lapset pyrkivät usein tekemään oman perheensä taloudellisen tilanteen näkymättömäksi. Köyhempien vanhempien lasten vapaa-ajan kuluu pääasiassa kotona tv:tä katsellen, varakkaammilla lapsilla on harrastuksia ja vapaa-aikaa vietetään ystävien kesken. Köyhyyteen liittyy myös leimautuminen ja sosiaalinen stigma. Mielikuvat köyhistä lapsista oli heidän keskuudessaan yleisiä esimerkiksi ”sä oot vähän niinku sellasen surkeen näkönen”. Valitettavasti köyhiin lapsiin liitetään myös erilaisia luonteenpiirteitä kuten arka, hiljainen, syrjäänvetäytyvä, laiska ja epäsosiaalinen. Varakkaampia lapsia pidetään sosiaalisina ja hyvinä kavereina. Tämän tyylinen luokittelu jakaa lapset jo hyvin varhain menestyviin ja epäonnistujiin. Tämä ei voi olla vaikuttamatta itsetunnon ja omanarvontunnon muodostumiseen. (Hakovirta & Kallio 2014, 157)

Taloudellinen eriarvoisuus tulee esille myös suhteissa lasten ja vanhempien välillä. Varakkaat vanhemmat kuvataan usein kiireisinä koska he joutuvat tekemään paljon töitä. Köyhien vanhempien toisaalta odotetaan olevan passiivisempia lasten suhteen. *Ehkä jos sen vanhemmat on kauheen kiireisiä ja ehkä jos rakkautta ei. Nii joo ne vanhemmat, nii, ettei toi tavara sitä korvaa*. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 99.)

Hakovirran & Rantalaihon (2012) tutkimus osoittaa miten suuri merkitys kaupallisuudella ja

kulutuskulttuurilla sekä lapsiperheiden välisillä taloudellisilla eroilla on lapsuuteen. Tärkeää olisikin saada lasten ääni kuuluville. Tutkimuksessa todetaan, että lapset eivät ole homogeeninen ryhmä ja arki voi vaihdella paitsi vanhempien taloudellisen aseman myös asuinpaikan mukaan. Myös maaseudun ja kaupunkien välillä havaittiin eroja. Heidän tutkimuksessaan haastateltiin 11-15-vuotiaita lapsia joten suuren osan lapsien mielipiteistä ja kokemuksista jäi kartoittamatta. Sukupuolieroista voi myös löytyä jatkotutkimuksen aiheita toteaa Hakovirta & Rantalaiho (2012, 116).

Harjun ja Thorodin (2011) tutkimuksesta selvisi se, että lapset kantavat huolta perheen taloudellisesta tilanteesta ja heille kuormitetaan liikaa velvollisuuksia eli enemmän kuin muille samanikäisilleen. Kaikilla ei ole varaa kunnon ruokaan, kunnolliseen vaatetukseen, kunnollisiin kotioloihin ja omaan rauhaan. Lapset ovat riippuvaisia perheen taloudellisesta tilanteesta, ja tähän he eivät voi itse vaikuttaa. Vanhemmilla tulee olla vastuu siitä, että lapset saavat tyydytettyä edes perustarpeensa. Tutkimuksessa todettiin, että joillakin lapsilla on rajalliset mahdollisuudet koulutukseen peruskoulun jälkeen. Joissakin tapauksissa nuoret keskeyttävät koulunkäyntinsä ja menevät töihin. Kuitenkin kouluttautuminen olisi erityisen tärkeää sillä koulutuksen merkitys on tärkeä elementti köyhyyden välttämiseksi. (Harju & Thorod 2011, 14-16.)

Kokemuksellista tietoa perheen taloudellisesta tilanteesta tarvitaan selvitellessä lapsiköyhyyttä. Lapsen oma arvio siitä miten hän arvioi perheensä taloudellisen tilanteen kertoo lapsen kokemuksen suhteutettuna siihen, miten varallisuus on muissa perheissä. Tämä lapsen oman kokemuksen huomioiminen on tärkeää, todetaan Haanpää & Roosin (2014) tutkimuksessa. Perheen taloudellisten resurssit ovat suorassa yhteydessä lasten hyvinvointiin. (Haanpää & Roos. 2014, 91, 93.)

Uusitalo & Simpura (2020) toteavat että 2000-luvulla on herännyt kiinnostus koettua hyvinvointia kohtaan ja samalla Erik Allardtin tutkimuksiin. Erik Allardt on jaotellut teoksessaan (1976) hyvinvointiarvot neljään osaan. Hänen mukaansa hyvinvointi on tila, jossa ihmisen tarpeet ovat tyydyttyinä. Tarpeiden tyydyttämättömyys taas lisää koettua hyvinvoinnin vajetta. Elintaso (having) on hyvinvoinnin perusta. Siihen lasketaan kuuluvaksi fysiologiset tarpeet, tulot, asumistaso, koulutus ja terveys. Toiseen tasoon (loving) lasketaan kuuluvaksi rakkaus, ystävyysuhteet, perhe ja kuuluminen johonkin. Kolmas taso (being) on itsensä toteuttamista ja saatua arvostusta. Toinen ja kolmas taso merkitsee koettua elämänlaatua. Neljäs taso on subjektiivinen koettu hyvinvointi ja tyytyväisyys edellisiin hyvinvoinnin tasoihin. Hyvinvoinnin toteutuminen on edellytys muiden

tarpeiden toteutumiselle. Hyvinvointi on moniulotteinen ilmiö. (Uusitalo & Simpura. 2020. 579-585.)

Tämän Erik Allardtin jaottelun voi liittää koskemaan myös lasten kokemaa köyhyyttä. Mikäli jossain tarpeissa koetaan puutetta, se heijastuu heti hyvinvoinnin muihin osa-alueisiin. Fysiologisten tarpeiden, kuten asumisen ja ruoka, täytyy olla toteutettuna ennen kuin voi toteuttaa itseään, harrastaa, käydä koulua ja opiskella. Lasten ja nuorten kohdalla erityisen tärkeäksi muodostuu ystävyys- ja kaverisuhteet sekä kuuluminen johonkin esim. harrastusten kautta. Näissä tärkeissä asioissa voi olla varattomuuden aiheuttamaa vajausta. Allardtin hyvinvointiteorian mukaan hyvinvointi siis koostuu monesta osatekijästä, jossa alimman tason tarpeet (elintaso) tulee olla tyydytettynä, jotta voisi ”nousta” seuraavalle tasolle.

5 TULOSTEN YHTEENVETOA JA POHDINTAA

Lapsiperheköyhyys on noussut esille monissa yhteyksissä artikkeleissa ja kirjoituksissa. Taustamateriaalia hakiessani huomasin, kuinka moni oli kiinnostunut lapsiperheiden köyhyydestä eri laidoilta tarkasteltuna. Löysin monta opinnäytetyötä ja kandidaatti- ja pro gradututkielmaa aiheesta. Erik Allardtin tutkimuksen nostin esille lopuksi vaikkakin se on jo vanha teoria mutta aikoinaan paljon käytetty terveydenhoitoalan opinnoissa.

Läpikäymästäni materiaalista käy ilmi kuinka suuri merkitys materiaalilla on erityisesti murrosikäisten elämään ja hyväksytyksi tulemiseen. Sosiaaliset suhteet ja ympärillä oleva kaveripiiri on se vertaisryhmä, johon halutaan samaistua. Sosiaaliset suhteet toisiin samanikäisiin ovat lapsilla ja nuorilla erityisen tärkeitä. On valitettavaa, että ulkoiset asiat kuten merkkivaatteiden puuttuminen tai tietynlaisen kännykän omistaminen voi aiheuttaa pois jättämistä ryhmästä, aiheuttaa ulkopuolisuuden ja huonommuuden tunnetta sekä kiusaamista. Lapset eivät voi valita vanhempiaan ja vanhemmatkaan eivät ole köyhyyttä itselleen valinneet vaan se on monien tekijöiden summa. Ymmärrys siitä, että kaikkiin asioihin ei voi itse vaikuttaa toivottavasti olisi lisääntymässä, jos köyhyydestä puhuminen olisi avoimempaa.

Tutkimuksista käy myös ilmi, miten monissa suomalaisissa perheissä lapset kantavat huolta perheen taloudellisesta tilanteesta. Lasten mahdollisuus harrastaa saattaa olla vähäistä, esiintyy koulukiusaamista ja häpeän tunnetta johtuen varattomuudesta. Köyhyys myös vaikuttaa

koulunkäyntiin koska vanhemmilla on omat huolensa perheen toimeentulosta ja heillä saattaa sen takia olla vähäisiä resursseja auttaa lapsia koulunkäynnissä ja koulutehtävien teossa. Ongelmien kasautuminen ja sukupolvelta toiselle siirtyminen on hankalaa ja vähentää väistämättä lasten uskoa tulevaisuuteen ja unelmien tavoitteluun. Lisäksi perheen taloudellisella tilanteella on suora yhteys koettuun sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Köyhyydellä ja siitä johtuvalla välttämättömyystarvikkeiden esimerkiksi ravinnon puutteella tai ravintoköyhällä ruualla saattaa myöhemmällä iällä olla vaikutusta ihan fyysiseen terveyteen. Lapsuusiän ravintotottumuksilla ja opituilla tavoilla on merkitystä esim. ylipainon, tyypin 2 diabeteksen ja sydän- ja verisuonisairauksien syntyyn. Tämä korostuu varsinkin, jos tähän vielä lisätään liikkumattomuus. Liikuntatottumuksiin luodaan pohja usein jo lapsuudessa. Liikunta- ja harrastamismahdollisuuksien puute ja tästä johtuva liikkumattomuus vaikuttaa siten aikuisiälläkin. Erityisen suuri vaikutus köyhyydellä on kuitenkin itsetunnon muodostumiseen ja itsensä arvokkaaksi kokemiseen. Moni nuori lannistuu ja lakkaa yrittämästä ennen kuin on päässyt edes elämänsä alkuun.

Jatkotutkimuksen kohteita voisi olla jo mainitut eri-ikäisten lasten subjektiiviset kokemukset köyhyydestä, joita tutkijat itsekkin tuovat esille. Tutkimuksia näistä on Suomessa vielä vähän verrattuna muihin maihin kuten Iso-Britanniaan, Yhdysvaltoihin, Ruotsiin ja Norjaan. Minkä takia Suomessa tutkimus on ollut niin vähäistä? Tämä onkin herättänyt joissakin tutkijoissa mielenkiintoa. On ehkä turvaututtu liiaksi vanhempien ja aikuisten tuomaan kokemukselliseen tietoon, ja lasten kokemukset jääneet hyvin vähälle huomiolle eikä niitä ole osattu arvostaa. Mielenkiintoista olisi myös tietää tarkemmin, miten muissa maissa asiaa on tutkittu ja miten eri maiden lasten kokemukset eroavat toisistaan.

Poliittisilla päätöksillä vaikutetaan suuresti siihen mihin suuntaan kehitetään köyhien lapsiperheiden asioita. Edellä olevista tutkimuksista on havaittavissa, että lapsuuden kokemuksilla on suuri vaikutus lasten tulevaisuuteen ja tulevaisuudenhaaveisiin. Lapset ovat tulevaisuuden voimavara ja heidän hyvinvointiinsa tulisi satsata eri keinoin esim. perhettä tukemalla taloudellisesti. Se miten yhteiskunta pitää huolta heikommista ja apua tarvitsevista näkyy onnistuneessa sosiaalipolitiikassa.

Otsikko tässä työssä voisi olla Horjuttaako köyhyys lasten arkea? Vastauksena on, että köyhyys on nykyaikana monen lapsen arkipäivässä olemassa. Se vaikuttaa suuresti, vaikka he itse eivät sitä suoraan tuokaan ilmi. Vaikutukset ovat monia esimerkiksi itsetuntoon ja tulevaisuuden haaveisiin, harrastamisen mahdollisuuksiin ja muuhunkin itsensä toteuttamiseen. Köyhyys aiheuttaa myös

kiusaamista, syrjintää, häpeän tunnetta, itsetuottamuksen ja omanarvontunnon puutetta. Ennakkoluulot ovat myös tuttuja. Vähävaraisuus vaikuttaa vanhempien stressin kautta jo pieniinkin lapsiin. Korona-aikana vaikutukset vielä lisääntyvät koska on tapahtunut lomautuksia ja pätkätoiden lisääntymistä. Erityisen suuri vaikutus on ollut lapsiin ja nuoriin, joiden sosiaaliset suhteet on voineet olla hyvin vähäisiä koulujen ja harrastusmahdollisuuksien ollessa suljettuina. Haittavaikutuksiin on jo havahduttu monella eri tasolla. Lasten ja nuorten hätään on kehitetty matalan kynnyksen terapia-apua ja auttavia puhelimia. Tarina tulitikkutyöstä voisi tässä ajassa olla yksin selviytymään pyrkivä vanhemmista huolta kantava lapsi tai nuori, joka jää huomiotta ja uupuu.

LÄHTEET

Forssen, Katja & Roivainen, Irene & Ylinen, Satu & Heinonen, Jari (toim.). 2011. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. Sosiaalityön tutkimuksen seura, UNIPress. 2.painos. Painettu EU:ssa.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2018. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. Bookwell Oy. Porvoo.

Isola, Anna-Maria & Larivaara, Meri & Mikkonen, Juha (toim.). 2007. Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Avain. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa. 2016. Suomalainen köyhyys. TSL Työväen Sivistysliitto. Into Kustannus. www.intokustannus.fi. Dardedze Holografija, Riika.

Jäntti, Markus. 2010. Lapsiköyhyydestä Suomessa. Artikkel. Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli. (toim.) Julkaisussa Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.

Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Päivi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina. (toim.). 2012. Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot 16/2012. Raportti. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere.

Kallio, Johanna & Hakovirta, Mia (toim.). 2020. Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Tampere 2020. www.vastapaino.fi.Tallinna. Raamatutrukikoda Ou. Tallinna.

Karjalainen, Toivo. 2011. Julkaisu teoksessa Kontula, Osmo. Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Väestöliitto. Saarijärven Offset Oy. Saarijärvi.

Moisio, Pasi. 2006. Suhteellinen köyhyys Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka-YP 71/2006:6. s.639-645. 066moisio.pdf.

Saari, Juho. 2011. Julkaisu teoksessa Kontula, Osmo. Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Väestöliitto. Saarijärven Offset Oy. Saarijärvi.

Saari, Juho. 2005. Köyhyyspolitiikka - Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki. Kirjapaino Dark Oy. Vantaa.

Salmivalli, Kristiina. 2005. Kavereiden kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus, Jyväskylä.

Törrönen, Maritta. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Gaudeamus Helsinki. University Press. Oy Yliopistokustannus. HYY Yhtymä. Tallinna.

Uusitalo, Hannu & Simpura, Jussi. 2020. Teoksessa Yhteiskuntapolitiikka 85 (2020);5-6./ Erik Allardt hyvinvoinnin ulottuvuuksia 1976. Julkari. YP2005-6_Uusitalo&Simpura.pdf s.579-587.

Vaarama, Marja & Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura & Moisio Pasi & Muuri, Anu (toim.). 2014. Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere.

Raportit:

Kestävän kehityksen tila. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus. 2022. Seuranta/Kestävän kehityksen seurantakorit/Yhteiskunnallinen eriarvoisuus. <https://kestavakehitys.fi>

Lasten oikeuksien sopimus. Yleissopimus lasten oikeuksista. Unicef.fi. <https://www.unicef.fi>

Tilastot:

Tilastokeskus. Tulonjakotilasto 2019. stat.fi. Julkaistu 2020.

LIITE**TUTKIMUSAINEISTO**

Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Kelan tutkimusosasto. Helsinki 2012. Juvenes Perint. Tampere/
 Hakovirta, Mia: erikoitutkija Turun yliopisto, sosiaalitieteen laitos, yhteiskuntatiede, perhepolitiikka
 Rantalaiho, Minna: sosiaalityön asiantuntija, YTM, sostt

Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna. 2011. Lapsuudentutkimuksen näkökulma taloudelliseen eriarvoisuuteen. Artikkel. Janus. journal.fi. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 19 (4), 342-357. [https://journal.fi/janus/article/view/50632./](https://journal.fi/janus/article/view/50632/)

Hakovirta, Mia: ks. edellä

Rantalaiho, Minna: ks. edellä

Hakovirta, Mia & Kallio, Johanna. 2014. Lasten käsityksiä köyhyydestä ja köyhyyden syistä. Yhteiskuntapolitiikka79 (2014):2. Julkari. [https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014041023378./](https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014041023378/)

Hakovirta, Mia: erikoistutkija Turun yliopisto, sosiaalitieteen laitos, yhteiskuntatiede, perhepolitiikka

Kallio, Johanna: Tutkija, sosiaalityön professori, Turun yliopisto

Harju, Anne & Thorod Anne-Brita, 2011. Child Poverty in a Scandinavian Welfare Context-From Children`s Point of View. DOI: 10.1007/s12187-010-9092-0. pdf. <https://www.researchgate.net/2256>

Child_Poverty_in_a_Scandinavian_Welfare_context-Fr.pdf /

Harju, Anne: Tutkija, Malmö universitet

Thorod, Anne-Brita: Tutkija, Department of Psychosocial health i Agder

Haanpää, Leena & Roos, Sanna. 2014. Nuoret Luupin Alla 2014. Teemana kuluttajuus ja taloudellinen eriarvoisuus. Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 1/2015. Turun Yliopisto University of Turku. CYRI Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskus. Hankkeen rahoitus Lounais-Suomen Aluehallintovirasto. ISBN: 978-951-29-6299-0 Nuoret_ Luupin_ alla 2014.pdf /

Haanpää, Leena: Sosiaalityön dosentti, Turun yliopisto

Roos, Sanna: Tutkija (psykologia), Turun yliopisto

Lemetyinen, Lea. 2014. Katsaus perheen köyhydestä aiheutuviin lasten toiseuden kokemuksiin. Teoksesta Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot vuosikirja 2014. toim. Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Matilda. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino oy. Tampere. [THL_2014_TEE019_09062015.pdf](#) /
Lemetyinen, Lea: sosiaalityöntekijä

Poisjätetty materiaali:

Erola, Jan. 2009. Artikkel. Sosiaalisen aseman periytyvyys ja terveystulokset, teoriat ja tulevaisuus. Sosiaalilääketieteen aikakauslehti. Journal of social medicine. Vol 46 Nro 1 (2009).
Syy: Käsittelee terveyserojen yhteyttä ylisukupolvisen sosioekonomiseen liikkuvuuteen.

Kuivalainen, Susan (toim.). 2013. Raportti. Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. 9/2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere.
Syy: käsittelee köyhyyttä yleisesti. Toimeentulotuen asemasta.

van der Hoek, Tamara. 2005. Through childrens eyes. An initial study of childrens personal experiences and coping strategies growing up poor in an affluent Netherlands. Innocenti Working Paper. 2005-06. Unicef. Innocenti Research Centre.
Syy: Käsittelee Alankomaiden lasten asemaa.

Kuula, Mirka & Hakovirta, Mia. 2017. Artikkel. Köyhyys on uhka lasten hyvinvoinnille Suomessakin. Lääkärilehti. Näkökulma 21/2017.
Syy: Köyhyys yleisesti, artikkeli.

Juuri-Oja, Marja. 2021. Tuoko lapsi leivän tullessaan? Näkökulmia lapsiköyhyyteen yksinhuoltajaäitien perheissä.
Syy: Kandidaatin tutkielma.

Jaakkola, Leena. 2013. Köyhyys lapsen kokemana.
Syy: Opinnäytetyö.

Luosujärvi, Outi. 2017. Perheen köyhyys nuorten kokemana.

Syy: Pro gradu tutkielma.

Berki, Silvana. 2017. Lasten kokema köyhyys vähävaraisessa lapsiperheessä: Kriittisen realismin viitekehyksessä tehty tapaustutkimus.

Syy: Kandidaattitutkielma.

Lapsiperheköyhyyden vähentämistä koskevan vetoimuksen luovuttaminen eduskunnan Lapsen puolesta -ryhmälle. Köyhyys satuttaa lasta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Lapset ensin. Köyhyys_satuttaa_lasta.pdf.

Syy: Tausta-aineisto.

Mielenkiintoisia ulkomaisia artikkeleita ja tutkimuksia, jotka eivät ole mukana:

Atreen, Pamela. 2006: The social costs of child poverty: A systematic review of the qualitative evidence. Artikkeliteoksesta *Children and society*.

Ridge, Tess. 2011: The everyday costs of poverty in childhood. a review of qualitative research exploring the lives and experiences of low-income children in the UK. abstract.

Redmond, Gerry. 2009: Children as actors. how does the child perspectives literature treat agency in the context of poverty?

Andersen, Perry M. 2020: Being born in poverty with no access to resources.

